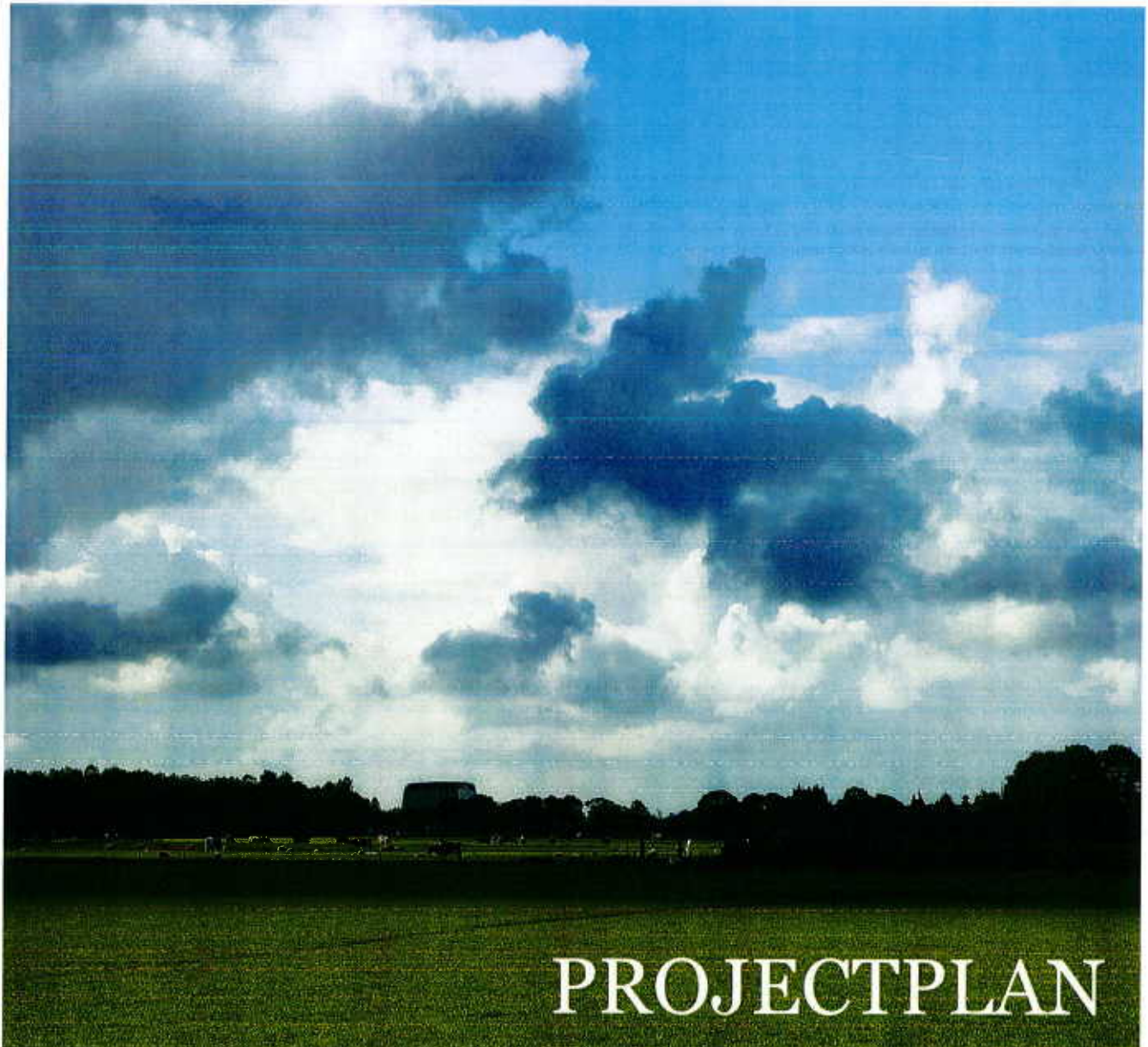

atelier
mooi
drenthe

DUURZAME
STADS- EN DORPSRANDEN
DRENTHE

Een ontwerponderzoek naar het toekomstperspectief van de randzones van de steden en dorpen in het Drentse landschap

PROJECTPLAN

COLOFON

Dit projectplan is tot stand gekomen in opdracht van Drents Plateau

ADVISEUR Atelier mooi Drenthe

Els van der Laan	atelierleider, landschapsarchitect BNT
Anna Schuring	managementassistent
Marieke van der Heide	projectleider, architectuurhistorica
Arjan Welman	stedenbouwkundige BNSP

IN SAMENWERKING MET

Gemeente Aa en Hunze
Gemeente Assen
Gemeente Borger-Odoorn
Gemeente Coevorden
Gemeente Emmen
Gemeente Hoogeveen
Gemeente Meppel
Gemeente Midden-Drenthe
Gemeente Noordenveld
Gemeente Tynaarlo
Gemeente Westerveld
Gemeente De Wolden
Provincie Drenthe

PROJECTNUMMER

530 02 422

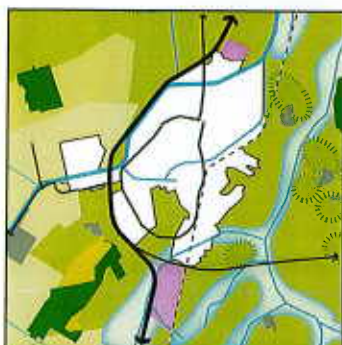
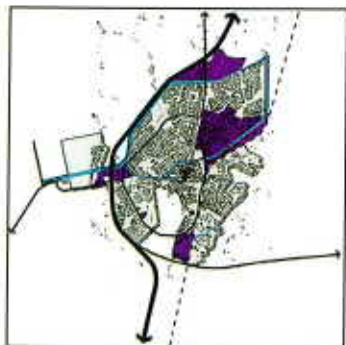
Assen, oktober 2011

INHOUD

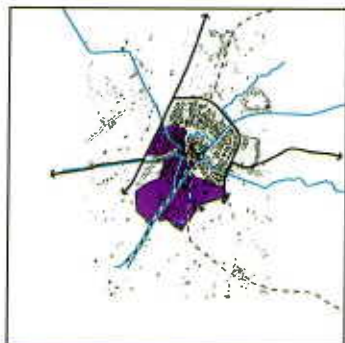
1.	INLEIDING	01
	Aanleiding	
2.	DUURZAME STADS- EN DORPSRANDEN	03
3.	HET ONTWERPONDERZOEK	05
	A. Oriëntatiefase	
	B. Ontwerpfase	
	C. Uitwerkingsfase	
4.	SAMENWERKING	07
	Regionale en lokale samenwerking	
5.	FASERING	09
6.	BEGROTING	10

MAL

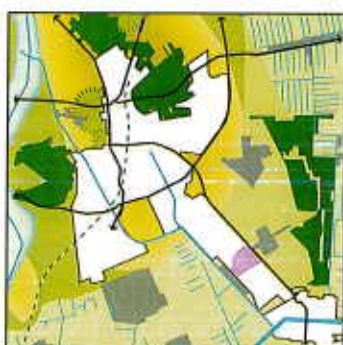
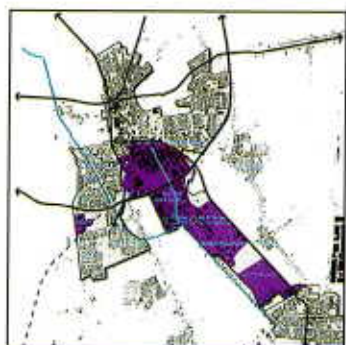
CONTRAMAL

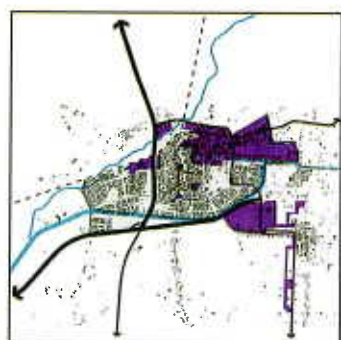
Assen

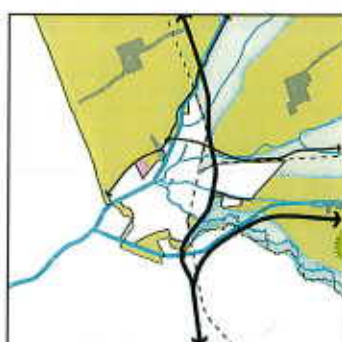
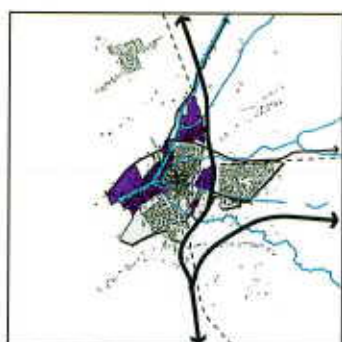
Coevorden

Emmen

Hoogeveen

Meppel

1. INLEIDING

AANLEIDING

De stads- en dorpsranden zijn het visitekaartje van de stad, het dorp en het landschap. De periode van uitbreiden aan de dorps- en stadsranden in Drenthe lijkt enigszins voorbij. Met de terugtrekkende rol die de overheid inneemt, is de vraag wie er belang heeft bij stads- en dorpsranden.

Atelier mooi Drenthe is in het leven geroepen om als onafhankelijke werkplaats provincies, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties in Drenthe samen te laten werken aan de ruimtelijke kwaliteit van deze provincie. Het atelier ontwikkelt, adviseert, inspireert en verbindt om het onderwerp ruimtelijke kwaliteit structureel hoog op de agenda te hebben.

Eén van de thema's van het atelier is 'Stads- en dorpsranden'. Het is het vervolg op het werkboek bedrijventerreinen, die ook veelvuldig aan de randen van steden en dorpen bevinden en stads- en dorps-silhouetten (juli 2010). Voor dit laatste onderdeel is door twee studenten van de Rijksuniversiteit Groningen, opleiding Architectuurgeschiedenis een studie gedaan naar de transformaties van de silhouetten. De transformatie heeft een grote impact op de beleving van het landschap en de ruimtelijke kwaliteit. Daarbij worden twee periodes onderscheiden, van voor en na 1960/1970. Hier viel op dat de oorspronkelijke en herkenbare silhouetten van toen verdwenen zijn en dat er nieuwe, meer anonieme en minder herkenbare silhouetten het beeld van de steden en dorpen bepalen. Tevens is een beeldenboek samengesteld van de huidige silhouetten en randzones. Deze vormen de basis voor deze studie naar de stads- en dorpsranden van Drenthe.

Stadsuitbreiding is decennialang de economische motor geweest rond de stad. Zonder deze uitbreidingen is er geen geld om te investeren waardoor een vacuüm lijkt te ontstaan. De huidige periode, een nieuwe periode in de geschiedenis van de stads- en dorpsranden, kenmerkt zich door een hernieuwde visie op deze randzones. Er doet zich een situatie voor van stilstand in de stadsrand.

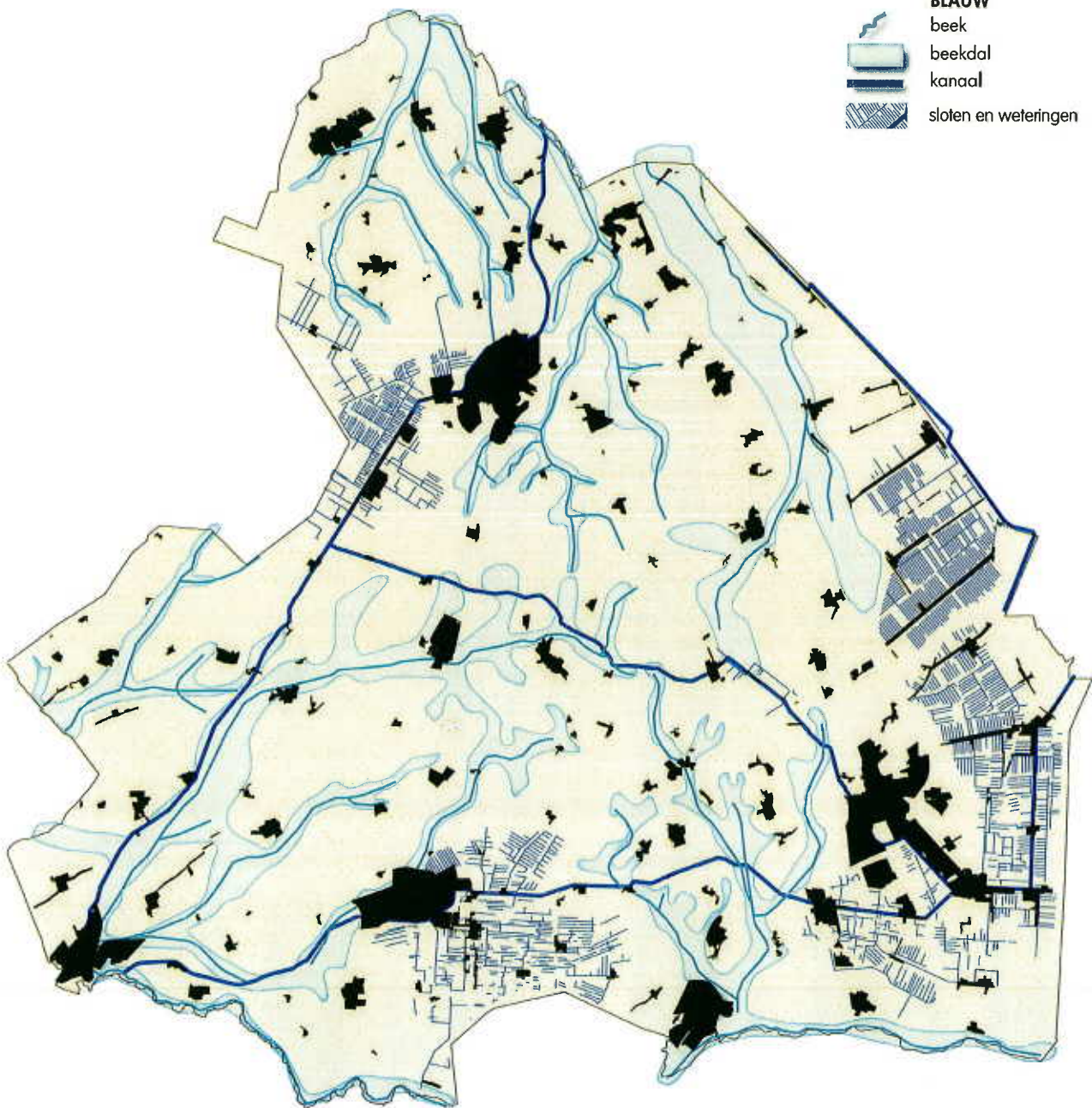
Dit ontwerponderzoek draagt eraan bij om in deze periode van stilstand een visie te ontwikkelen voor ontwikkelingen en initiatieven in de randzones. Dit onderzoek dient een perspectief te bieden voor de toekomst van de stads- en dorpsranden waar ruimte is voor kleine en lokale initiatieven in een breder kader. Het zet in op een ambitieus en ruimtelijk kwaliteitskader als het gaat om de beleving en het gebruik en visie voor een duurzame toekomst.

Als voorbereiding voor dit ontwerponderzoek is door Atelier mooi Drenthe aan LOLA landscape architects de opdracht gegeven om de typologie van de stads- en dorpsranden uit te werken en de agenda voor duurzame kwaliteitsverbetering op te stellen. Dit dient als basis voor verdere uitwerking:

1. oriëntatiefase: ontwerp-thema's voor de stads- en dorpsranden
2. ontwerp-fase: ontwikkelingsagenda
3. uitwerkingsfase: participatie en pilot projecten

Het levert tevens een methodiek van werken op om de duurzame kwaliteitsverbetering in Drenthe te ontwikkelen.

plaatsnaam	nederzettingstypologie	gemeente
Rolde	esdorp	Aa en Hunze
Assen	stad	Assen
Valthermond	lintdorp	Borger-Odoorn
Coevorden	stad	Coevorden
Emmen	stad	Emmen
Hoogeveen	stad	Hoogeveen
Meppel	stad	Meppel
Beilen	esdorp	Midden-Drenthe
Roden	esdorp	Noordenveld
Vries	esdorp	Tynaarlo
Vledder	esdorp	Westerveld
Koekange	lintdorp	De Wolden

2. DUURZAME STADS- EN DORPSRANDEN

HET AGENDEREN

Uit onderzoek van LOLA landscape architects naar de ruimtelijke en functionele eigenschappen van 5 stadsranden (Assen, Meppel, Hoogeveen, Coevorden en Emmen) en 7 dorpsranden (Beilen, Koekange, Roden, Rolde, Vledder, Valthermond en Vries) zijn een aantal interessante aspecten naar voren gekomen die betrekking hebben op het nut en de noodzaak om nader onderzoek te doen naar de stads- en dorpsranden in de provincie Drenthe.

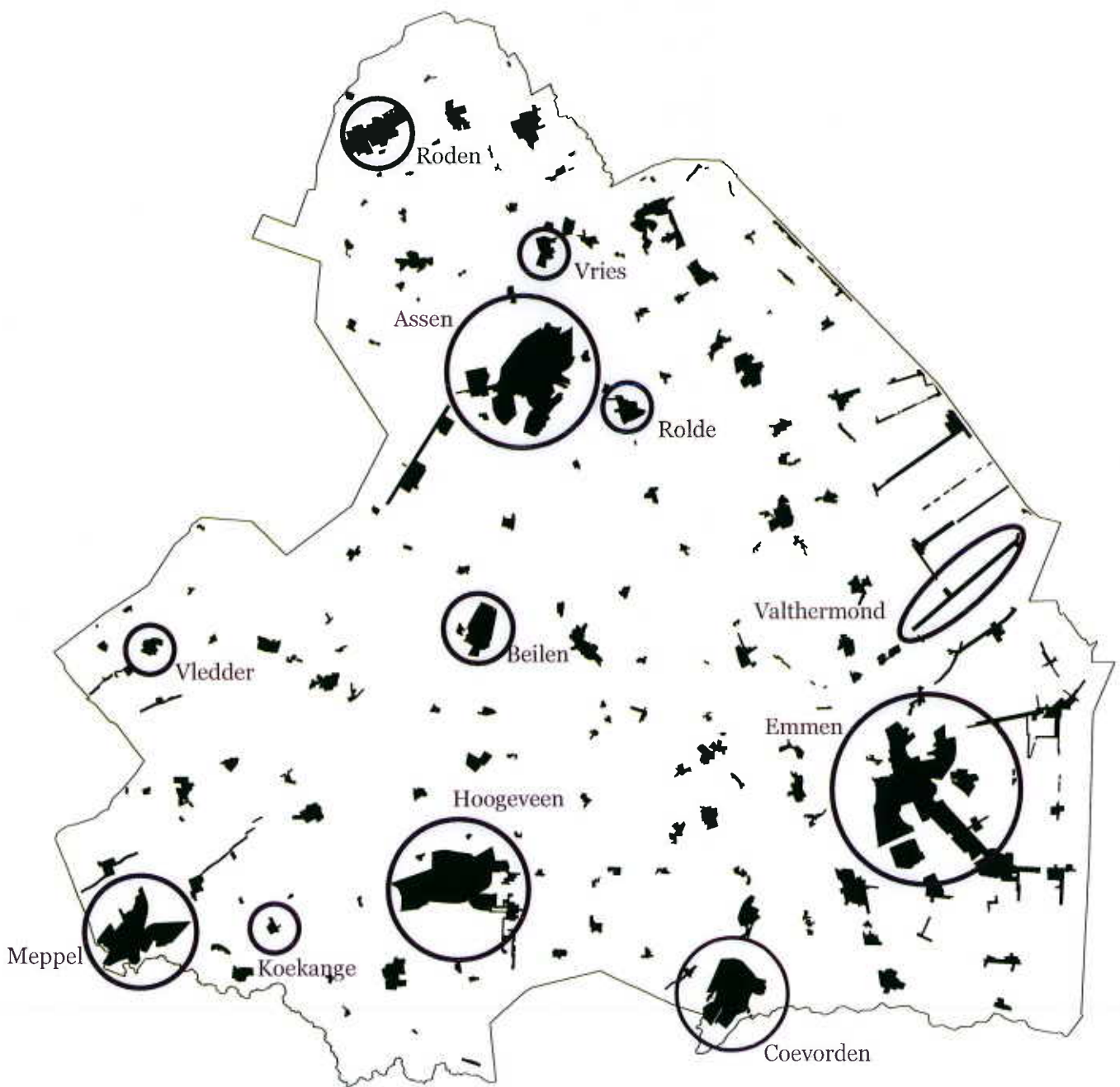
Na een lange periode van stedelijke ontwikkeling en groei nemen de ontwikkelingen van de steden en dorpen de komende decennia af. Dit schijnt een ander licht op hun randzones waar juist in tijden van groei aanspraak op gedaan is. De huidige overgang van stad naar land zal immers voor een groot deel over 40 jaar nog steeds op dezelfde plek liggen waarmee investeren in beleid en het stimuleren van lokale initiatieven voor de stads- en dorpsranden een interessant gegeven lijkt.

Hierbij wordt in het onderzoek onderscheid gemaakt tussen stads- en dorpsranden, vanwege het verschil in dynamiek en de relatie met de ondergrond. In dorpen is deze relatie tussen dorp(srand) - landschap sterk aanwezig, waar in steden de stedelijke rand in contrast staat met de landschappelijk omgeving en er als het ware twee identiteiten te herkennen zijn.

Op 21 september 2011 is voor de 5 steden een werkatelier georganiseerd (zie verslag bijlagen). Het atelier heeft als doel om de agenda voor de stadsrand op te stellen en de vraag te stellen of het mogelijk is om een gezamenlijke en duurzame visie te ontwikkelen die ruimtelijke kwaliteit, aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de stadsrandzones vergroot. Tijdens deze middag is naar voren gekomen dat er tussen de steden verschillend gekeken wordt naar de stadsrandzones. Assen richt zich met name op de zuid- en oostkant van de stad, in Coevorden is geen visie op de stadsranden en in Emmen heeft actieve ontwikkelingskansen maar ziet tevens bedreigingen door derden.

In alle gemeenten valt op dat beleid van de gemeente gericht is op de gebieden waar ontwikkelingen plaatsvinden en dat een visie ontbreekt op de gehele stadsrand. Het doel van dit onderzoek is om op integrale wijze een ontwikkelingsagenda voor de nieuwe opgave van de stads- en dorpsranden van Drenthe op te stellen. Per stedelijke kern is er een andere ruimtelijke opgave. Uit het werkatelier van 21 september kwam ook voren dat gemeenten de middelen niet hebben om zelfstandig een visie voor de stadsrand te ontwikkelen en tot uitvoering te brengen. Deze conclusie benadrukt de urgentie en het belang om samen met verschillende andere partijen de nieuwe opgaven van de stadsrand te formuleren.

Dit onderzoek richt zich op een breed draagvlak onder de 12 Drentse gemeenten, de provincie Drenthe, maatschappelijke organisaties en waterschappen. Het biedt een platform voor partijen om gezamenlijk een ontwikkelingsagenda op te stellen en uit te werken naar participatie in pilot projecten.

12 kernen in 12 gemeenten

3. HET ONTWERPONDERZOEK

De basis van het onderzoek is het landschap van Drenthe, de kwaliteiten die het heeft en de kansen die het biedt. Het landschap dient als onderlegger voor eventuele ontwikkelingen. Daarbij komt dat de transitie op dit moment onder andere plaatsvindt op gebieden zoals water, energie en landbouw en een extra dimensie geven aan toekomstige initiatieven.

Onderzoek naar de stads- en dorpsranden in Drenthe vraagt om een gemeenschappelijke agenda voor de toekomst. De tijd van uitbreidingen aan de randen van de steden en dorpen is immers voorbij. De rol van de overheid verandert; de Rijksoverheid trekt zich terug en gemeenten hebben steeds minder geld om te investeren in de stads- en dorpsranden. Het belang van een kwaliteitsverbetering in de stads- en dorpsranden is er. Dit wordt door de gemeenten erkend maar middelen ontbreken om veelal, zeker omdat de stedelijke ontwikkeling is stilgevallen.

Met een methodiek voor de randzones van zowel steden als dorpen, ontstaat een provinciebreed gedragen manier om burgers, boeren en buitenlui actief bij hun stads- of dorpsrand te betrekken. Het doel is het gezamenlijk opstellen van de ontwikkelingsagenda voor de stads- en dorpsranden. Gezamenlijk met provincie, de twaalf gemeenten en alle daarbij te betrekken organisaties.

De ontwikkelingsagenda biedt mogelijkheden om voor de stads- en dorpsranden concrete pilot projecten te benoemen en te selecteren waar de methodiek op toegepast kan worden. Als antwoord op de nieuwe opgave kan een plan van aanpak worden geformuleerd hoe om te gaan met de generieke dan wel specifieke stads- of dorpsrand.

VAN AGENDEREN NAAR INITIËREN

In het vooronderzoek door LOLA landscape architects wordt geconcludeerd dat een actieve houding moet worden aangenomen, zowel vanuit de overheid als vanuit lokale initiatieven, om een kwaliteitsverbetering in de stads- en dorpsranden te bewerkstelligen. LOLA stelt dat een zevental agendapunten zouden moeten worden uitgewerkt om een dergelijke verbetering mogelijk te maken, namelijk door het:

1. vergroten van diversiteit
2. inzetten op het (groene) imago van steden
3. creëren en versterken van toeristische parels
4. investeren in de beeldkwaliteit van stads- en dorpsilhouetten
5. ontwikkelen van kleinschalige rood-voor-groen projecten
6. verbeteren van de fysieke verbindingen tussen stad en land
7. betrekken van recreatieve en duurzame ondernemers

Deze agendapunten leiden tot verschillende mogelijke participerende partijen. Voor een toekomstbestendige stads- en dorpsrand geldt dat gezocht moet worden naar lokale initiatieven en ontwikkelingen. Zij zullen bepalend zijn voor de toekomst van de randzones en mede bepalen hoe de stads- en dorpsrand eruit zal zien, welke kwaliteiten en kansen benut kunnen worden en welke knelpunten opgelost.

De stads- en dorpsranden maken een wezenlijk onderdeel uit van het essen- en beekdallandschap versus het (rand)veenlandschap van Drenthe. De verstedelijking van het Drentse landschap vraagt om een integrale visie op de typologieën van de stads- en dorpsranden. Dit wil zeggen dat een visie op de randzones de kansen voor de desbetreffende zones kan blootleggen en een perspectief kan bieden voor de ontwikkelingen en initiatieven die er liggen.

De ontwikkeling van stads- en dorpsranden gaat niet vanzelf. Juist doordat er weinig wordt bijgebouwd aan de randen van de woonkernen, valt niet alleen de ruimtelijke maar ook de financiële motor weg achter de inrichting van de stads- en dorpsranden. Dit onderzoek richt zich op de 12 gemeenten, waarin vijf steden en zeven dorpen gelegen zijn. Deze zullen tesamen onderdeel zijn van het onderzoek naar de kwaliteiten en kansen van de randzones, op basis van omvang, landschapstype, randzonetypologie, en gemeente waarin zij gelegen zijn.

Met het ontwerponderzoek is gericht op kennisontwikkeling waarbij het gaat om:

- benoemen van knelpunten en kansen in de stads- en dorpsrand (problematiek en kans);
- opstellen van ontwerp-thema's voor een duurzame stads- en dorpsrand (integrale en collectieve opgave);
- bieden van kansen voor innovatieve ontwikkelingen (impuls vanuit het gebied);
- kennisuitwisseling tussen overheden, belangenpartijen, maatschappelijke organisaties en marktpartijen;
- samenwerking van overheden met belangenpartijen, maatschappelijke organisaties en marktpartijen;
- uitwerking van pilot projecten (implementatie van de opgave);
- het opstellen van spelregels voor de duurzame stads- en dorpsranden;
- ontwikkelen van een werkmethode voor stads- en dorpsranden.

4. SAMENWERKING

REGIONALE EN LOKALE SAMENWERKING

Drenthe kenmerkt zich door de vele verspreid gelegen dorpen en steden. Overheden en verschillende andere partijen hebben invloed op de ruimtelijke kwaliteit ervan. Vruchtbare kansen en concrete uitwerkingen vragen om een breed draagvlak, op provinciaal, regionaal en lokaal niveau. Samenwerking tussen de 12 gemeenten (provinciebreed) is van belang om kennis tussen de gemeenten en binnen de provincie uit te wisselen. Dit onderzoek is op zoek naar een gezamenlijke benadering / methodiek hoe om te gaan met de stads- en dorpsranden. De veranderingen die gaande zijn bieden kansen om dingen anders te doen en te reflecteren op hoe dingen anders kunnen. Kansen zijn er bijvoorbeeld door op verschillende terreinen expertise te betrekken, zowel op regionaal als lokaal niveau. Te denken valt daarbij onder andere aan de wateropgave (Waterschappen), natuur en recreatie (natuurverenigingen) en het Recreatieschap en de landbouw (LTO Noord). Door de nieuwe opgave breed en integraal op te pakken kunnen nieuwe verdienmodellen gevonden worden. Dit kunnen nieuwe manieren zijn om te gaan met de stads- en dorpsrandproblematieken of juist heel specifiek oplossingen bieden voor een locatie.

Samenwerking is uitgangspunt in dit ontwerponderzoek. Zowel het interdisciplinair werken van diverse vakgebieden als de kennisuitwisseling vanuit het bedrijfsleven. Ook het kijken in andermans keuken vormt een onderdeel van samenwerking. Om in de stads- en dorpsranden tot concrete uitwerkingen te komen dienen dan ook verschillende partijen actief te worden betrokken. Onderstaande lijst is een opsomming van betrokken partijen:

1. Drents Plateau (adviesteam), opdrachtgever
Olav Reijers
2. Atelier mooi Drenthe, (projectteam), opdrachtnemer
Els van der Laan
3. 12 Drentse gemeenten, adviseurs
gemeente Aa en Hunze, Assen, Borger-Odoorn, Coevorden, De Wolden, Emmen, Hoogeveen, Meppel, Midden-Drenthe, Noordenveld, Tynaarlo en Westerveld
4. provincie Drenthe
kernkwaliteitenteam
5. Regio Groningen-Assen
kernkwaliteitenteam
6. belangenpartijen
Waterschappen
Energieschap
Recreatieschap Drenthe
Marketing Drenthe
Drents Goed
7. maatschappelijke organisaties
Natuur en Milieufederatie Drenthe (NMF)
Land- en Tuinbouworganisatie (LTO Noord)
Dienst Landelijk Gebied (DLG)
Centrum Beeldende Kunst Drenthe (CBK)
Brede overleggroep Kleine Dorpen (BOKD)
Landschap Drenthe
Drents Landschap
8. marktpartijen
ondernemers
Kamer van Koophandel (KvK)
9. grondeigenaren (agrariërs, particulieren, organisaties, instanties)
10. burgers
wijkverenigingen
dorpsbelangen
11. beroepsvereniging Stedenbouwkundigen en Planologen (BNSP)

A. oriëntatiefase

doel:

- het benoemen van de problematiek en kansen;
- het benoemen van ontwerpthema's voor een duurzame stads- en dorpsrand
- het benoemen van de integrale en collectieve opgave.

interactieve momenten:

- startbijeenkomst
- samenwerking

door wie:

- projectteam
- provincie Drenthe
- de 12 gemeenten
- Waterschappen
- maatschappelijke organisaties

product:

- agenda voor de stads- en dorpsranden
- ontwerpthema's (identiteit, kwaliteit en duurzaamheid)

jan 2012 - april 2012

B. ontwerpfase

doel:

- het benoemen van de kansen voor innovatieve ontwikkelingen
- kennisuitwisseling tussen verschillende partijen, zoals overheid, organisaties, marktpartijen en burgers;
- samenwerking tussen partijen en bevolking
- opstellen van een ontwikkelingsagenda voor de stads- en dorpsranden

interactieve momenten:

- werkatelier
Duurzaam MOOI steden
- werkatelier
Duurzaam MOOI dorpen
- werkatelier
Duurzaam GEBRUIK steden
- werkatelier
Duurzaam GEBRUIK dorpen

door wie:

- projectteam
- dorpsbelangen
- BOKD
- Landschap Drenthe
- Wijkverenigingen
- Recreatieschap
- Marketing Drenthe
- LTO
- Drents Landschap
- ondernemers

product:

- lijst van innovatieve initiatieven
- ontwikkelingsagenda duurzame stads- en dorpsranden

mei 2012 - sept. 2012

C. uitwerkingsfase

doel:

- uitwerking van pilot projecten in samenwerking met de desbetreffende gemeenten;
- activeren van lopende initiatieven
- opstellen van spelregels voor de duurzame stads- en dorpsranden

interactieve momenten:

- pilot projecten
- kennisdag

door wie:

- projectteam
- de 12 gemeenten
- (grond)eigenaren
- lokale initiatiefnemers

product:

- plan van aanpak/methodiek
- 12 pilots voor de nieuwe opgave
- aanbevelingen beleid/procedures
- spelregels voor de duurzame stads- en dorpsranden
- korte publicatie van de toegepaste methodiek

okt. 2012 - maart 2013

5. FASERING

Het ontwerponderzoek is opgebouwd uit drie fasen:

A. Oriëntatiefase

In de eerste fase vindt in overleg met provincie, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties afstemming plaats over de agenda voor de stads- en dorpsranden. De problematiek en kansen voor de stads- en dorpsranden worden vastgesteld. Daarnaast worden gezamenlijk de ontwerpthema's voor een duurzame stads- en dorpsrand benoemd. Het resultaat van deze fase zijn een lijst van ontwerpthema's en de formulering van de nieuwe collectieve opgave voor de stads- en dorpsranden.

B. Ontwerpfase

In de tweede fase wordt actief contact gezocht met de 12 gemeenten en burgers en belanghebbenden om te inventariseren naar innovatieve initiatieven in de randzones. In vier werkateliers wordt op interactieve wijze gezamenlijk gewerkt aan de ontwikkelingsagenda voor de stads- en dorpsranden.

In de eerste twee ateliers wordt samen met respectievelijk steden en dorpen nagedacht over de aspecten die van invloed zijn op de ruimtelijke kwaliteit van de randzones in relatie tot de beleving (Duurzaam MOOI).

In de laatste twee ateliers (Duurzaam GEBRUIK) wordt met de beheerders, agrariërs, (grond)eigenaren en ondernemers in de randzones gekeken naar de aanwezige functies en welke betekenis zij kan hebben voor de toekomst van de stads- en dorpsranden. Het resultaat van deze werkateliers is een ontwikkelingsagenda voor de duurzame stad- en dorpsranden waarin een lijst met innovatieve initiatieven wordt geformuleerd. Tegenwoordig met de ontwikkelingsagenda vormt deze fase de aanzet voor uitwerking van pilot projecten in de stads- en dorpsranden in Drenthe.

C. Uitwerkingsfase

In de derde fase wordt samen met de 12 gemeenten actief op zoek gegaan naar partijen om, in relatie tot deze nieuwe opgave, de pilots uit te werken. Het resultaat van deze pilots zal een plan van aanpak zijn waarin aanbevelingen gedaan worden ten aanzien van het beleid en de te volgen procedures. Hiermee samenhangend worden de spelregels voor de duurzame stads- en dorpsranden opgesteld welke provinciebreed kunnen worden toegepast in de stads- en dorpsranden in heel Drenthe.

De toegepaste methodiek zal in een korte publicatie worden gevat zodanig dat uitwisseling van de opgedane ervaringen gedeeld kunnen worden.

atelier
mooi
drenthe

Postbus 117
9400 AC Assen

Bezoekadres
Stationsstraat 11
9401 KV Assen

T: 0592 - 30 59 45
F: 0592 - 30 59 40
E: info@ateliermooidrenthe.nl

<http://ateliermooidrenthe.nl/>

Atelier mooi Drenthe - werkplaats voor ruimtelijke kwaliteit